

František Hrubín nezvyklým úhlem pohledu

Iva Málková: *František Hrubín (z archivních fondů)*. Host, Brno 2011. 336 stran.

V srpnu roku 2012 brněnské nakladatelství Host vydalo monografii ostravské badatelky Ivy Málkové s přitažlivým názvem *František Hrubín (z archivních fondů)*. Tato informace by se zdála být nezpochybnitelná a ostatně ji dokládají údaje z internetových stránek brněnského nakladatelství, ovšem údaje v tiráži knihy mluví jinak: kniha vyšla už roku 2011 a byla vydána — rovněž — Filozofickou fakultou Ostravské univerzity v Ostravě. Jako by nedorozumění nebylo dost: v některých internetových knihkupectvích koluje obálka téže knihy, ovšem vyvedena v modravém tónu (oproti béžové barvě recenzního výtisku) a s modifikovaným podtitulem: „z nápověd archivních fondů“. S tímto změněným (snad původním?) podtitulem pak knihu nabízí většina internetových prodejců, ačkoli většinou již se správnou obálkou.

Předpokládejme však, že zájemci o osobnost a tvorbu Františka Hrubína se těmito povytce marketingovými kličkami nenechají zmást a dostane se jim knihy, jakou čekali: třetí a poslední ze série hrubínovských publikací, které Iva Málková ve spolupráci s nakladatelstvím Host připravila jako výstup svého grantového projektu Grantové agentury ČR *Tvůrčí osobnost Františka Hrubína a proměny kontextů české literatury ve XX. století*. Prvním knižním počinem bylo zmapování Hrubínovy bibliografie, jež vyšlo pod názvem *Tvůrčí osobnost Františka Hrubína (bibliografie)* roku 2009 — na této publikaci s Ivou Málkovou spolupracoval Daniel Řehák. Roku 2010 vyšel svazek Hrubínovy korespondence s názvem *Adresát František Hrubín (dopisy F. Hrubína, J. Seiferta, J. Strnadla, E. Frynty)* a o rok později — rovněž v Hostu — vyšlo jedenáct Hrubínových básnických knih souborně pod názvem *Básně* v edici Česká knižnice. Editorkou a autorkou komentářů je opět Iva Málková, což svědčí o intenzivním badatelském zaujetí.

Dílu málokterého moderního českého básníka se v novém století dostalo takové všestranné odborné péče jako právě Hrubínovi — navíc uvážeme-li, že všechny čtyři zmiňované knižní svazky vyšly v rozmezí pouhých čtyř let. Důvod této publikační kumulace je zřejmý a připomínaný i jinými tituly z Hrubínova pera nejen pro dospělého čtenáře: výročí sta let od básníkovy narození roku 1910. Avšak i kdyby tohoto jubilea nebylo, čas k důkladnému ohlédnutí se za monumentálním dílem básníka, dramatika, prozaika, překladatele, filmového scenáristy a autora knih pro děti Františka Hrubína uzrál a Iva Málková se této příležitosti chopila s příkladnou erudicí.

Monografie *František Hrubín (z archivních fondů)* je tak poměrně logickým završením autorčiny několikaleté práce editorské: neboť v případě uspořádání Hrubínovy bibliografie, korespondence a básnického díla a jejich pří-

pravy k vydání skutečně šlo o činnost tohoto druhu. Miloš Doležal se ve své jinak pozitivní recenzi publikace *Adresát František Hrubín* (*Respekt* 17. 1. 2011) sarkasticky táže: „odkdy editoři jako služebníci autorů takto vbruslují na »titulák«?“, čímž upozorňuje na skutečnost, že Iva Málková je v této knize prezentována jako její autorka. Tento nešvar ostatně postihnul i zpracování Hrubínovy bibliografie. Podtitul třetího knižního opusu by v daném kontextu mohl nasvědčovat o tom, že se bude jednat o ediční zpracování básníkův literární pozůstalosti. Avšak ta již byla sepsána a vydána Martou Zahradníkovou a Renatou Ferklovou roku 2009. Hrubínova pozůstalost v aktuální publikaci Ivy Málkové nepředstavuje konečný cíl, nýbrž pouze odrazový můstek ke skutečně tvůrčímu činu — monografii nahlížející na život a dílo Františka Hrubína prizmatem dokumentů, na něž autorka narazila při zpracovávání jeho písemné pozůstalosti uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.

Obraz autora na základě zasvěcených interpretací jeho literárního odkazu v podobě 62 krabic: poměrně nezvyklý způsob, jak autorovi složit hold. Nutno však podotknout, že v případě Františka Hrubína způsob velice šťastný — neboť ať už byla myšlenka pojmout hrubínovskou monografii prvotním impulzem, či až důsledkem napínavého bádání v oněch více než šedesáti krabicích, výsledný tvar je překvapivě soudržný. To snad nejvíce dokazuje možnost číst tuto knihu Ivy Málkové jako standardní monografii o básníkovi a jeho díle. Pochopitelně není možné vytvořit plastický a kompletní obraz Hrubínova díla **pouze** na základě jeho pozůstalosti — proto nejzajímavější je způsob, jakým Málková svůj zdroj na straně jedné a svůj záměr na straně druhé propojuje autorským gestem.

Intenzita tohoto gesta je zřejmá už z koncepce knihy a jejího rozkrytí v úvodní pasáži. Úvodu s hravým podtitulem .....*ek Hru...* ještě předchází věnování autorčiným rodinným příslušníkům (Andulce, Terezce, Tomášovi), a tak na samém počátku nemáme rozhodně pocit, že začínáme číst odborný text. Samotný obsírný úvod se nicméně k nezvyklému podtitulu vyslovuje až v předposledním odstavci, kde jej autorka vysvětluje náhodným nalezením utrženého kousku z přebalu Hrubínova básnického díla. Toto torzo básníkovy jména by podle ní byl ideální a pravdivý název knihy, neboť přesně takový zlomek o jedinečnosti Hrubínovy tvůrčí osobnosti může v předložené knize představit — dvě pětiny celku.

Autorkou v úvodu nastíněná koncepce monografie na prvním místě jmenuje záměr připomenout Františka Hrubína v autorském procesu jeho tvorby, a to v chronologickém řazení jednotlivých období. Ta sledují i čtyři oddíly pojmenované „Zrození básníka“, „Přijetí básníka“, „Negace básníka“ a „Básník“. Druhá, napínavější část úvodu pak přibližuje okolnosti, které vedly k uchopení nového impulsu k přemýšlení o Hrubínově odkazu v podobě jeho pozůstalosti, která se ocitla v Památníku národního písemnictví v závěru

20. století. Autorka dále stručně rekapituluje svá dosavadní bádání na tomto poli, představí své vydané edice a zazní i odkazy na stávající hrubínovskou literaturu z pera jiných autorů a editorů, zejména na vzájemnou korespondenci Františka Hrubína a Václava Černého edičně připravenou a vydanou roku 2004 Růženou Hamanovou.

Oddíl „Zrození básníka“ nezačíná příliš šťastně: z první věty se krom obli-gátního data narození dozvíme, kdy byl Hrubín pokřtěn a že byl „doma a blíz-kými oslovován Antí“ (s. 15). Nicméně zdánlivě odtažitě odkazy na hluboké rodinné vazby lze vnímat náhle jinak, uvědomíme-li si, jakou roli hrála pro Hrubína krajina jeho dětství a venkov obecně. Následují pasáže o Hrubínově školních letech, doplněné kopií Hrubínova vysvědčení z první třídy v Leša-nech či ilustrativní — snad samotným Františkem Hrubínem sepsané — omlu-venky z gymnázia.

Vedle seznámení se s těmito jistě ne nezajímavými dokumenty z po-zůstalosti se však dozvídáme mnohé o autorových básnických začátcích; většinou srozumitelně a vstřícně, avšak místy poněkud překotně, jako např. v tomto odstavci tvořenému jedinou větou: „V juvenilních verších se odráží okouzlení apollinairovskými tvary strof, lehká melancholie, nápovědy halasovského smutku a závadovského rozčarování, horovské ozvěny času“ (s. 19). Jako klíčové je pro Hrubínův vstup do společnosti umělců interpre-továno jeho přátelství s Vítem Obrtem, vydavatelem časopisu *Kvart*. Doví-dáme se i o Hrubínových překladatelských začátcích (už od středoškolských let zápolil s Verlainem) a o pozornosti, kterou v recenzích věnoval sbírkám svých kolegů básníků. Méně se autorka soustředí na první Hrubínovy sbírky a překvapivé jsou v tomto oddíle sondy do čtyřicátých, ba i padesátých let. Skutečným objevem z pozůstalosti je doklad o intenzitě Hrubínova vztahu s Jiřím Kolářem, autorů dvou na první pohled protilehlých poetik.

Oddíl „Přijetí básníka“ je z celé knihy nejméně záživným, avšak „povin-ným“ čtením. Hrubínova pozůstalost je plna kritických ohlasů na básníkovu poezii prvního zralého období a Iva Málková přináší dobový obraz básníka na základě hojných citací z recenzí otištěných v často již zapomenutých časopi-sech — i v tomto připomínání a objeovávání je Málkové systematické práce s Hrubínovou pozůstalostí sympatická. Celkově se však o básníkovi nedoví-dáme mnoho nového než mnohokrát variovaně příběh o tom, jak do české literatury vstoupil výrazný básník svou poetikou i osobně blízký autorům narozeným o deset let dříve.

Třetí oddíl knihy nazvaný „Negace básníka“ přináší naopak velmi napínavé čtení jedné z nejpozoruhodnějších kapitol Hrubínova života. Pocit napětí je snad i nezáměrně vyvolán krom jiného novým kompozičním prvkem: členě-ním tohoto oddílu, který je jinak stejně rozsáhlý jako předešlý, na podka-pitoly. Jejich stručné a výstižné názvy („Nečekaná ostrakizace“, „Zraňující ozvěny“, „Zpověď příteli — zpověď přítele“ a další) budí očekávání, která

jsou vesměs naplněna. Předznamenáním pozdějších nesnází bylo nečekané ukončení Hrubínovy spolupráce s časopisem *Mateřídouška*, u jehož zrodu sám stál, roku 1948. Podle Málkové se Hrubín dostal do potíží mimojiné proto, že jeho poezie byla řazena do okruhu katolických básníků — což může vysvětlit leccos z jeho pozdějších s odstupem tak snadno kritizovatelných činů. V padesátých letech následovalo postupné hledání tvůrčích příležitostí v jiných než básnických odvětvích, zejména v oblasti tvorby pro děti.

Výmluvným a až jímavým čtením je podkapitola „Negace básníka“ s dopisy, jimiž se nejrůznější funkcionáři obraceli na Hrubína s absurdními požadavky např. na zapracování míry píle družstevnic do agitačního veršovaného letáku pro JZD, v hořkém kontrastu s následující podkapitolou „Mallarmé — neveřejné tvůrčí úsilí“. V té se ukazuje skrytá síla přístupu Ivy Málkové — na příkladu dosud neznámého množství variant Hrubínových překladů slavné Mallarméovy básně *Labur'* ukazuje v pravý moment v jednom mnohé: Hrubínovu překladatelskou metodu i jeho niterný vztah k symbolické rovině textu. S překladem tohoto sonetu o nesvobodě, který se básníkovi později stane výchozím obrazem pro pojmenování situace v české literatuře v polovině padesátých let, Hrubín zápolil několik let.

Očekávaným jádrem tohoto oddílu je Hrubínovo památné protirežimní vystoupení na II. sjezdu Svazu českých spisovatelů roku 1956. Málková si vytkla jako hlavní cíl uvést na pravou míru „téměř biblický příběh o pokusech, po němž následuje pro Hrubína podlehnutí a cesta do pekel“ (s. 156). Její argumenty jsou přesvědčivé, zejména její interpretace Hrubínova vystoupení z roku 1957, kterým údajně chtěl vzít svůj odvážný krok zpět, jako obsahově spíše nedůležitý, avšak symbolický akt pokoření básníka, který se však být pokořen necítil. Pod neúnosným tlakem okolí však Hrubín podléhá a přijímá roli zrádce, pod kterou někdy bývá zjednodušeně vnímán dodnes. V těchto emočně vypjatých momentech autorka nečekaně, avšak svým způsobem pochopitelně přechází od první osoby plurálu do první osoby singuláru — je to sice hodně nezvyklý postup, spíše nežáměrný a redakčně nepodchycený, avšak funkční a kupodivu příliš nerušící. Rozdíl mezi objektivním „co bylo v archivu“ a subjektivním „co z toho usuzuji“ tak vyplyne na povrch v plné síle.

Čtvrtý oddíl se syntetizujícím názvem „Básník“ vedle podkapitol přináší další kompoziční novum: motto. Na úvod autorka stručně vyjmenovává nejvýznamnější Hrubínovy tvůrčí počiny z posledního, vrcholného desetiletí jeho tvorby. Poté následují podkapitoly věnované dílčím tématům: opět — a právem — je zmíněno Hrubínovo překladatelské zápolení s Verlainem a největší prostor je pochopitelně věnován Hrubínovým dramatickým opusům i próze *Zlatá reneta*. Tyto texty však nepřinášejí nic převratně nového — na rozdíl od těch, které skutečně inovativně těží z materiálu Hrubínovy pozůstalosti. Z nich zejména vyčnívá poutavá podkapitola bez šťastného konce „Nerealizovaný výbor z poezie Jana Zahradníčka“. Na této zdánlivě drobné

epizodě Iva Málková rozkrývá složitou síť vztahů mezi jednotlivci, skupinami i generacemi básníků koncem šedesátých let. Naopak hluše vyznívá podkapitola „Členem redakčních rad“ (ta čítá jediný nepříliš obsažný odstavec) či podkapitola s krkolomným názvem říkajícím víc než samotný text „Princip prolínání, postupování, zvrstvování — Lásky“. Tento oddíl končí přesvědčivou textologickou sondou do Hrubínovy poslední za jeho života publikované skladby *Lešanské jesličky*.

Ivě Málkové se podařilo napsat zvláštní knihu stojící na pomezí pokusu o nové uchopení díla Františka Hrubína, ale zároveň vzdávající hold všemu, co o tomto autorovi už víme. Tento přístup si vynutil samotný materiál — literární pozůstalost, která vypovídá cosi nového a nečekaného jen o některých aspektech Hrubínova díla. Paradoxně tak všechny tři hrubínovské tituly z nakladatelství Host ani jako celek nesdělí v jistém směru o mnoho víc než např. výše zmíněná strhující korespondence mezi Františkem Hrubínem a Václavem Černým vydaná před osmi lety. Přesto se v případě monografie *František Hrubín (z archivních fondů)* jedná — přinejmenším v mnoha momentech — o počín objevný a nepřehlédnutelný, který otvírá možnost podívat se podobným způsobem na jiné významné české autory. Pravda, ne každý z nich zažil tolik dramatických eskapád v tak exponované pozici jako František Hrubín.

Radek Malý

Holanovský sborník ve francouzštině

Xavier Galmiche — Jan Rubeš (edd.): « *L'Antre des mots* » (*Autour de la poésie de Vladimír Holan*). Litteraria pragensia, Studies in literature & culture, sv. 18 a 19, č. 36 a 37, květen 2009. 205 stran.

Rok 2009 zaznamenal vedle monografie Xaviera Galmiche *Vladimír Holan, le bibliothécaire de Dieu* (Vladimír Holan, Bibliotekář Boha [srov. recenzi Veroniky Košnarové v *ČL* 2010/2]) i další francouzský přírůstek týkající se díla Vladimíra Holana. Jedná se o sborník z holanovské konference, jejíž první část proběhla na Univerzitě v Bruselu v listopadu 2005 a druhá na Sorbonně v únoru 2006. Na konferenci, zorganizované Xavierem Galmichem, Janem Rubešem a Petrou Jamesovou, vystoupili přední čeští, francouzští, belgičtí a bulharští literární vědci. Příspěvky, které vyšly ve sborníku « *L'Antre des mots* » (*Autour de la poésie de Vladimír Holan*) („Jeskyně slov“ [Stran poezie Vladimíra Holana]), jsou věnovány převážně komparatistice či interpretacím jednotlivých Holanových děl a motivů.